

פרי ביכורים

חידושי הלכה והגות משולחנו של מורינו הגאון רבי יצחק מאיר הגר שליט"א

רב ומו"צ דקהילת חניכי הישיבות רמת בית שמש ב'

י"ל ע"י מכון תורה ברמה רמב"ש ב' הערות ושאלות pribicurim100@gmail.com

ל.ה.ו. פרשת שלח-תש"פ

משה וישראל

כתב בס' שפתי צדיק על פרשת שלח בענין פרשת מקושש עצים ביום השבת, תימה רבתי אימתי הי' זה המעשה שרש"י ז"ל פי' שזה היה בשבת שני וע"כ בשבת שני אחר נתינת התורה דעל שבת נצטוו במרה מ"מ לא נצטוו רק על לעתיד שילמדו הדינים אבל לא היו נזהרין עד נתינת התורה כפי' המפרשים וע"כ זה היה שבת שני' אחר נתינת תורה, ופלא שכ' ויקריבו אותו וגו' אל משה ואל אהרן והלא משה עלה אז לשמים ונשתהה מ' יום לקבל הלוחות דוחק לומר שזה הי' אחר הארבעים יום שבין כך הניחוהו במשמר עד ביאת משה רבינו זה ועו"ק דבקרא כתיב אח"כ ויניחו אותו במשמר.

והנה ראיתי בסה"ק עבודת ישראל על פרקי אבות פ"ג מ"א כ' וז"ל, אבל משה רבינו ע"ה היה איש אלהים ואמרו במדרש מחציו ולמטה איש ומחציו ולמעלה אלהים פי' שהי' יכול לדבק עצמו למעלה בהבורא ית"ש ולמטה היה איש ומדבר עם בני אדם ובאותם מ' יום עשה שני הדברי' כאחד שביקש רחמים במרום ולמטה הוכיחן להחזירן בתשובה והעלה תשובתן לפני כסא כבודו ית"ש.

הרי שמשה היה כאן בעולם העשיה כמו שכ' בדברים ט,ט ואשב בהר, והיה משוטט בשמים ואם כן קושי' מעיקרא ליתא.

אך קשה על זה, דהנה בחטא העגל בפרשת כי תשא כתיב זה משה האיש לא ידענו מה היה לו, הרי שמשה נעלם והיה בשמים, אלא שי"ל, מדוע כתיב משה

האיש ולא האיש משה, ויתכן דמשה היה חציו ולמעלה אלוקים וחציו ולמטה איש, והם התלוננו שבגלל ההכנות לקבלת התורה משה האיש החציו ולמטה אינו נמצא איתם ואינם יכולים לדבר עימו כי הוא כל העת משוטט בעליונים כהכנה לקבלת התורה, ועל כן חייבים הם מנהיג אחר שיוכל להנהיגם בזה העולם, והוא הבטיח להם שמיום השישי בסיון יהיה עימם ינהיגם כרגיל והם טעו בחשבון כדאיתא במס' שבת פט.

ויעוי' בדברי רבי יוסי במס' סוכה ה. ותניא, רבי יוסי אומר: מעולם לא ירדה שכינה למטה, ולא עלו משה ואלהו למרום, שנאמר השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם. - ולא ירדה שכינה למטה? והכתיב וירד ה' על הר סיני! למעלה מעשרה טפחים. - והכתיב ועמדו רגליו ביום ההוא על הר הזיתים! - למעלה מעשרה טפחים. ולא עלו משה ואלהו למרום? והכתיב ומשה עלה אל האלהים! - למטה מעשרה.

ולכאו' כך מבואר גם בפסוק בפר' עקב דברים ט,ט ואשב בהר ארבעים יום וארבעים לילה, הרי משה מעיד שישב בהר ולא בשמים.

אמנם במכילתא בפר' יתרו איתא ג' דעות ולדעת רבי העלה את ההר לשמים, מ"מ גם לדעת רבי לא עלה ממש לשמים. וכן מבואר במהרש"א בח"א על ב"מ פו.:

הרי שעלה לשמים היינו בהיותו כאן בעולם הזה בחיי חיותו, וכפי שכבר כתב החזו"א באגרותיו דהתלמיד חכם המתהלך בעולם כמלאך בין בני אדם, וההסבר בזה הוא כי ככל שהאדם מתקרב לתורה ה' הרי הוא מתרחק עוד ועוד מכח החשבונות הרבים שחישבו בני אדם ונהיה זך ומזוכך קרוב יותר ויותר להקב"ה ולכח הרוחני שבבריאה.

וכאן המקום להוסיף מה שמסרתי בשיעור חפץ חיים בצפרא דשבתא בבית מדרשינו בפר' בהעלתך, ומתקשר למש"כ עד עתה.

דהנה רש"י בריש פרשת שלח כ' וז"ל, שלח לך אנשים - למה נסמכה פרשת מרגלים לפרשת מרים, לפי שלקתה על עסקי דבה שדברה באחיה, ורשעים הללו ראו ולא לקחו מוסר. עכ"ל.

אך יש לבאר את הקשר מדוע נסמכה פרשת המתאוננים הקודמת לפרשת מרים.

ונראה לבאר, דהנה המתאוננים התלוננו על הלחם הקלוקל כלשונם, והתאוו לאכול בשר, וגם קיבלו בשר ואף נענשו על כך.

והיינו שיסוד חטאם הוא, שהרי לא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן, לחם מן השמים כי כדי להשיג את רוחניות התורה שהיא גבוהה מאד היה עליהם להזדכך באכילת מאכל מזוכך מן השמים, שהרי המן נקרא לחם אבירים כולו זך ומזוכך. אך הם מאסו בזה וחשקו בבשר תאוה, וכך איבדו את ההשגה הרוחנית של קבלת התורה, וגישמו את הרוח לפי תאוות ליבם, ובכך השפיעו קרירות רוחנית בבריאה שהשפיעה על גדולי עולם כמרים לראות ענין נביאות משה כדבר מגושם וככל הנביאים ולא השיגו שיש נביא שכל כולו רוחניות עליונה כמשה ולכן דיברו במשה.

והביאור בזה הוא, שהרי הגמ' במס' יומא עד: אומרת שסבלו מאכילת המן כי אינו דומה מי שרואה ואוכל למי שאינו רואה ואוכל כי האדם שבע אלא ממה שעניו רואות ולכן מאסו במן שהרגישו בו כל הטעמים אבל לא ראו אותם, וזהו כי העין רואה והלב חומד וזהו עיקר הטעם שיש במאכל שרואים צורתו וגווניו, ובלחם מן השמים לא שייך ענין זה כי אין בו תאוה ולא מתחבר לגוף אלא נבלע באיברים והעיקר אכילתו הוא כדי להמשיך חיות לאדם ולא למלאות את חשק האדם לגשמיות, והבן, וכאן לאחר שמשה אמר לקב"ה את תלונות בני ישראל שאינו יכול למלא את רצונם החומרי ועל ידי רצונם לבשר ולא ללחם רוחני אינם יכולים לקבל התורה בשלימות כי הרי לא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן ועם ישראל לא חפץ להיות מאוכלי המן, אמר לו הקב"ה קחה את העין זקנים הממצעים בין ראיית העין של עם ישראל למשה ועל ידם יזכו עם ישראל להתחבר אליך וע"י כך אלי ולקבל תורתך. והבן היטב.

הרי שמשה רבינו היה שלימות הזיכוך ואינו זקוק לאכילה ושתיה, אבל עם ישראל לא הצליחו להגיע לדרגא זו והוצרכו לאכול בשר כדי לקבל חיות מן הארץ ולא חיות מלחם מן השמים כי לא השיגו דרגא זו של אכילת המן עליו נאמר כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על כל מוצא פי ה'.

כ' בס' אגרא דכלה לבעל הבני יששכר, על הפסוק בפרשתנו, וכל העם אשר
ראינו בתוכה אנשי מדות. רצ"ל כל אומה היא נגד מדה אחת שבקומת הס"א,
הכנעני נגד מדת החסד דסט"א, החתי גבורה, האמורי תפארת, הפריזי נצח,
החוי הוד, היבוסי יסוד, הגרגשי מלכות, אם כן גדלה מעלתם מאוד בקומת
הסטרא אחרא. עכ"ל.

לפי דבריו לבאר את הפסוק, ויעלו בנגב ויבא עד חברון ושם אחימן ששי ותלמי
ילידי הענק וכו', ולכאורה פשטות הפסוק הוא שהם ראו את בני הענק ונפל
פחדם עליהם, כי בחברון ישבו החיתים כפי שמצינו בפר' חיי שרה לגבי עפרן
החתי שהיה בחברון, והחיתים הרי הם כנגד הגבורה דסט"א ולכן נפל פחדם על
המרגלים שראו את בני הענק שם שכל כוחם מגבורה דסט"א.

ויתכן להוסיף ולבאר לפי דבריו שאלו האומות כנגד הו"ק והז"א אבל כנגד הג"ר
אין בסט"א (אמנם מצינו עוד ג' אומות יעוי' בדברים א,ז וברש"י שם ד"ה ואל
כל שכניו, אבל אותם לא נצטוינו להמית והם נשארו בא"י כי הם היו יורשי
אאע"ה כמו' בסה"ק) ולכן הוסיף י' לשמו של יהושע כי היו"ד מרמזת על החכמה
שהיא ראש לג"ר והיא שמרתו של תטעה עינו מלראות את שליטת הסט"א בו"ק
וז"א בא"י שבזה טעו עיניהם של מרגלים כאילו יש שליטה אחרת בא"י, (ואולי
יתכן עוד, דיהושע היה פני לבנה שהיא המלכות ולית לה מגרמה כלום וטבעו
הוא להיות מקבל וסכנתו מרובה שיהיה מקבל השפעת חבריו לרוע על כן קיבל
עוד יוד חכמה שהיא כח מה השומר בכח הראיה לראות טוב ונכון שלא יטעה)
ולכאורה זהו הפי' בפסוק ארץ אשר עיני ה' אלוקיך בה, כי העינים הם החכמה
והבינה שהם עיני השכל כמו עיני העדה, ובא"י שליטת השי"ת בג"ר מושלמת
אך בו"ק ובז"א היתה אחיזה לסט"א כדברי בעל האגרא דכלה הנ"ל, ולכן נצטוו
על לא תחיה כל נשמה בז' אומות כדי לבטל אחיזתם בא"י בכל מכל כל, וכך
יוכלו כלי השפע העליון התלויים בו"ק עד הז"א להגיע בקדושה לא"י ומשם לכל
העולם.

והעיר לי בן דודי הגה"ח רבי פישל הגר שליט"א, דאיתא בפרי עץ חיים (שער
העמידה פרק יא): אלקי אברהם, הוא חכמה, שהוא נקרא אלקי אברהם שהוא
חסד. ואלקי יצחק, הוא בינה, שהוא אלקי גבורה הנקרא יצחק. ואלקי יעקב,
דעת, שהוא אלקי ת"ת, הנקרא יעקב. עיי"ש

ולכן "ויבוא עד חברון" היינו על כלב, שהלך כלב בן יפונה להשתטח על קברי אבות שבחברון, כלומר, שפנה אל ג' ראשונות, ששם נמתק הכל.

והוספתי על דבריו, ויבואו עד חברון חברון ר"ת חכמה - בינה - רון שהוא תפארת על שם הכתוב קומי רוני בלילה היינו תורה בשלימותא שהיא תפארת וכלב- היינו כולו לב כידוע, שהתחבר לכל הנ"ל בכל ליבו ובזה פעל שישאר בשלימותו.

ממשא הלויים למסע המרגלים

בפרשות הקודמות עסקנו במשא הלויים את המשכן וכליו ועבודת הקדש, ובפרשה הזאת עוסקים במסע המרגלים לארץ ישראל להביא את בשורת מעלות הארץ לבני ישראל.

בפרשת בהעלתך במדבר פרק ח פסוק ו כ' רש"י קח את הלויים - קחם בדברים, אשריכם שתזכו להיות שמשים למקום:

וכ"כ במדרש תנחומא פרשת צו סימן יד קח את אהרן. א"ל הקדוש ברוך הוא פתה אותו בדברים, לפי שהוא בורח מן השררה, אין קח אלא לשון פיתוי, שכן נבוכדנצר אמר לנבוזראדן קחנו ועיניך שים עליו (ירמיה לט יב), וכן הוא אומר באמנו שרה, ותוקח האשה בית פרעה (בראשית יב טו), ולא היתה מבקשת לילך, ואף קח את אהרן לשון פיתוי, שהיה בורח מן השררה. עכ"ל.

ומסתמא גם בפסוק כי יקח איש אשה היינו פיתוי בקניני אשה ובהסכמתה בלבד.

וכאן אמר לו הקב"ה שלח לדעתך, ולא היה ברצון ה' בשלימות קיחת המרגלים אלא על ידי שליחות ושררה על ידי משה אך לא ברצון של השליחים להסכים לרצון ה' ולכן לא היו שלוחו כמותו של המשלח הבורא עולם ולא עשו שליחותם קודש וחזרו עם דיבה רעה על ארץ ישראל. והמשא שלקחו על עצמם להביא

את דעתם על א"י הפך למסע ארוך של מ' שנה במקום מ' יום, כי כל עוד נושאים את משא ה' הופך המסע לקל יותר, ואם המשא אינו של ה' הרי שמכביד הוא על האדם.

וכהמשל הידוע שאמר האדמו"ר מקאצק על הפסוק בישעי' מג,כב ולא אותי קראת יעקב כי יגעת בי ישראל, שהיה פעם סבל בתחנת הרכבת שהיה לוקח את מזוודות הנוסעים מהתחנה לעגלה שהמתינה להם תמורת שכר מסוים, ופעם אחת נטל הסבל את המוודה וכשהגיע לעגלה דרש תשלום גדול כי המשא היה כבד, אמר לו בעל המזוודות כי טעה ונטל מזוודות של מישהו אחר שהיו כבדות, כי מזוודותיו קלות הם. וזהו מה שאמר הקב"ה, אם כבד עליך משא עבודת ה' הרי שאינך עובדי כראוי, כי משאי קל הוא, ואם הוא כבד הרי שאינו שלי, כי בי יגעת ישראל.

וכך הוא גם בעניננו, מי שמתכוין אליו ית' זוכה לס"ד ולקלות ושמחה בעבודתו ית', אך היות ולא אותי קראת והלכת לרגל לצורך עצמך שוב לא ראית את יופיה של הארץ אלא רק את הרע ודיבתה הבאת לעמי, והמסע הקל הפך למשא כבד להם ולכלל ישראל. מוסר השכל לאדם המבקש בקש את ה' ורצונו בשלימות ותזכה להיות קל לראש (יעו"ש בפ"ה הרע"ב בפ"ג דאבות).

בענין יום כ"ג בסיון

החל השבוע אי"ה

כ' השולחן ערוך אורח חיים הלכות תענית סימן תקפ סעי' ב', בכ"ג בסיון בטלו הביכורים מלעלות לירושלים בימי ירבעם בן נבט. והוא תענית ממגילת תענית. ומאיך גיסא כ' בס' ראש גולת אריאל עמ' קמ"ו בשם האמרי אמת שביום כ"ג בסיון יש שנושאים נשים אפילו שהוא בסוף החדש כיון שבו נשלחו האגרות

השניות בימי מרדכי ואסתר כמבוא במגילת אסתר והוא כיום טוב. וכ"כ בס' מקור חיים לבעל החוות יאיר בסוף סי' תצד שיש להרבות שמחה ביום זה בו נשלחו האגרות השניות.

ויש להעיר דלפי הנמנעין מלהנשא בימים המוזכרים במגילת תענית כימים שאירעו בהם צרות הרי שכ"ג בסיון מוזכר כמבואר במגילת תענית כיום צרה, ואכן רואים שלמרות היות יום זה מוזכר במגילת אסתר כיום בו נשלחו האגרות השניות לא קבעו בו שום זכר לנס כי עדיין היו צריכים לרחמים ולהקהל ולעמוד על נפשם.

ואגב אורחא אזכיר מה שכתבתי בפי ביכורים על פורים על נס האגרות שניות ומסתמא מתחדש בכל דור ודור ביום זה דכ"ג בסיון כשאר ימים טובים.

דכתיב בפסוק, כי המן בן המדתא האגגי צרר כל היהודים חשב על היהודים לאבדם והפל פור הוא הגורל להמם ולאבדם. (פרק ט, כד)

וצ"ע מה פי' הפסוק כפל וכתב, חשב על היהודים והפיל פור וכו'. ועוד, מה זה להמם ולאבדם.

ונראה לתרץ קושיה זו בקושיה אחרת, דהנה גזירת המן היתה להשמיד ולהרוג ולאבד טף ונשים ביום אחד והדבר נשמע נורא ואיום.

ואילו תחילת נפילתו היתה באמירת זרש אליו, אם מזרע היהודים מרדכי אשר החילות לנפול לפניו לא תוכל לו כי נפל תיפול לפניו ועודם מדברים וכו'. ובפרק ח פסוק ח כתיב, כי כתב אשר נכתב בשם המלך ונחתום בטבעת המלך אין להשיב, ולכן, נכתב בכתב החדש על ידי מרדכי ואסתר בפסוק יא, אשר נתן ליהודים אשר בכל עיר ועיר להקהל ולעמוד על נפשם להשמיד ולהרג ולאבד את כל חיל עם הצרים אותם טף ונשים ושללם לבוז. שזה היה ביום כ"ג בסיון.

ולכאורה הגזירה עדיין בתוקפה ועדיין זקוקים לישועה גדולה כדי שינצחו את אויביהם ביום שלושה עשר לחדש אדר, רק שניתנה להם רשות להחזיר מלחמה שיערה.

אתמהה?! וכי אם לא היתה ניתנת להם רשות להחזיר מלחמה שיערה הם היו אסורים לעשות כן, והרי כל בן אדם שבאים להורגו גם ללא רשותו אין לו מה

להפסיד ואם לא ילחם בחזרה ממה נפשך נפשו בסכנה, ומהו גודל הנס בכתב החדש שכתבו שעם ישראל יכולים להשיב.

ומה שנראה ליישב בזה, שעיקר מלחמת המן היתה בפרסום שעשה על הריגת היהודים והפור שהפיל על יום המסוגל לזה וזה גרם שלא היה כח נפשי ליהודים לעמוד מולו, וזה היה בעיקר על ידי הפור שהשפיע על מצב רוחם שנפל ביום בו כביכול אין להם מזל.

אך ונהפוך הוא והאגרות השניות באו ואמרו ליהודים יש לכם כח להחזיר ואינכם כצאן לטבח יובל, וזה הרימם למעלה ועל ידי כך קיבלו כח להלחם בחזרה.

והמוסר השכל היוצא בזה, שזוהי מלחמת עמלק מלחמת היצר המפיל על האדם כל יום ויום מחשבות דכאוניות וחולשה והתשובה לכך היא להודיע שכל קוויך לא יבושו אלא יתחזקו ויתרוממו ויקדישו ויעריצו את שמך מלכנו תמיד ולא ליפול לחולשות ובלבולי המן.

וזהו הפשט בפסוק, כי המן בן המדתא חשב על היהודים לאבדם ואיך עשה זאת על ידי שהפיל פור להמם, היינו לבלבלם ולהעכיר את מצב רוחם על ידי כך, שזה לוחמה פסיכולוגית, ועל ידי כך לאבדם שלא יהיה בהם כח להחזיר, וכפי שהנאצים ימ"ש עשו ליהודים בשואה ולדאבון לב הצליחו בזממם. ולפי זה מובן גם מהו הפי' בפסוק הפיל פור הגורל על קראו היהודים פורים על שם הפור. מדוע הפור נהפך לשם העיקר ליום זה, אלא משום שהפור היה עיקר הגזירה להפוך את עם ישראל לשפוטים בידיו והפך השי"ת את הפור שנבחר על ידי המן להחליש את עם ישראל ליום טוב ומשתה.

והעיר שושן צהלה ושמחה, ובכח השמחה היה להם את הכח להשיב מלחמה שיערה. ורואים במגילה שבכל מקום אשר דבר המלך מגיע שמחה ושושן ליהודים משתה ויום טוב, עוד טרם הנצחון שנצחו ועמדו על נפשם כבר על עצם היותם בעלי כוחות ויכולות ורוחם שבה אליהם כבר עשו שמחה ויום טוב.

וזהו יסוד מלחמת עמלק, וכי ידיו של משה עושות מלחמה, אלא בזמן שישראל מסתכלים כלפי מעלה, ולכן גם עיקר מלחמת עמלק היא בזכירה ובשנאה שבלב אליו כמבואר בספר החינוך, כי זוהי מלחמת רוח מי למעלה ומי למטה, ויתכן דזוהי תקנת תענית אסתר, כי כשנכנסים עם רוח שמחה והתרוממות כדי להגביר את רוח ישראל על שאר הרוחות, מתענים ומתפללים קודם להכניס בנו כי רוח

הישראל על ידי שמחה ומשתה אך קודם לכל לדעת ולזכור למי ולמה שמחים,
הרוח של השמחה באה מתוך הכנעה והכרת הטוב לבעל השמחה ואדון כל.

ואיתא בירושלמי סוטה פ"א ה"י, א"ר אבהו, מפני מה זכו האומות לשבעים יום
שבין אגרות המן לאגרות מרדכי כנגד שבעים יום שעשו המצרים חסד עם יעקב
אבינו, ויעויי' עוד במלבי"ם וביערות דבש ח"ב דרוש ט' מה שכ' בזה, וכן בביאור
הגר"א על מגילת אסתר.

אמנם יש דעות שלא רק האגרות שניות היו בכ"ג בסיון אלא גם תליית המן
היתה אז ולא ביום שני של פסח כהמקובל, יעויי' בקובץ זכור לאברהם תשס"ג
מאמר מקיף מהרד"א מנדלבוים עם כל המקורות בענין זה, ונפלא.

הגליון יוצא לאור לכבוד נישואי בתי הכלה תחי'

עם החתן המופלג הרב יהושע יהודה איזנשטיין שיחי'

שתתקיים ברצו"ה ביום השלישי כ"ד בסיון

יה"ר שיהיה לזכותם ושהזיווג יעלה יפה לנחת רוח לבורא כל עולמים

